

ВЗІРЦЕВИЙ ДОСВІД А. С. МАКАРЕНКА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

Видатний український педагог А. С. Макаренко – автор філософсько-педагогічної концепції і виховної системи, яка за своєю фундаментальністю, універсальністю висновоків і узагальнень належить всім народам світу.

Сила впливу ідей А. С. Макаренка на практику виховання, починаючи з 30-х років, не зменшується. Його педагогічна спадщина вказує нам реальні шляхи до розв'язання проблем співробітництва і співтворчості педагогів і учнів.

Багато його ідей чекають свого подальшого всебічного наукового осмислення з позицій їх впливу, зв'язку і наступності з сьогоdnішнім днем, творчого впровадження у практику. Дослідниками проблем виховання певною мірою освоєні теоретичні й організаційно-методичні основи спадщини великого педагога.

Педагог-практик А. С. Макаренко у своєму досвіді подає зразки найсучасніших розв'язань вкрай актуальних для нас питань: мети виховання, гармонізації єдності інтересів особистості, колективу і суспільства, навчання з виробничою працею, політехнічної підготовки з професійною, розвитку самодіяльності і самоврядування дітей, їх громадської активності.

Педагогічна діяльність А. С. Макаренка ввібрала в себе кращі досягнення класичної та нової педагогіки. Його спадщина – досягнення всього прогресивного людства, яке прагне до гуманної освіти. Він вирішував складні педагогічні проблеми, які хвилюють нас і зараз. Тому ми впевнено говоримо «А. С. Макаренко – наш сучасник», «З А. С. Макаренком – у ХХІ сторіччя». Його розробки в педагогіці не втратили свого значення й сьогодні.

Перша стратегічна лінія його світогляду – віра в педагогіку, її випереджуючу функцію в розвитку дитини, підлітка, юнака. Він постійно підкреслював, що справжня педагогіка живиться самим життям. Єдність виховання і життя червоною ниткою проходить через усю творчість педагога.

Велике значення праць А. С. Макаренка в розробці цілей виховання. Для кожної епохи і для кожного покоління, вважав А. С. Макаренко, мета виховання повинна визначатися діалектично, тобто її потрібно знаходити в вимогах суспільства в даний час. А. С. Макаренко з граничною точністю визначив цілі виховання, виконав завдання формування людини-борця, патріота, трудівника, колективіста з високим почуттям соціальної відповідальності і дисципліни.

А. С. Макаренко обґрунтував взаємозв'язок виховання і вивчення особистості дитини, колективу й особистості, навчання і виховання; показав співвідношення педагогіки з іншими науками, розкрив шляхи узгодження шкільного, сімейного і позашкільного виховання. Проблеми створення гармонії суспільного і особистого інтересу у вихованні Антон Семенович присвятив багато років педагогічної діяльності й багато сторінок своїх творів. У цій гармонії він бачив щастя людини і суть виховання. Виховання в колективі він розглядав як метод спільний для всіх і який у той же час дає можливість розвиватися кожному.

Важливим уроком для нас є висновок видатного педагога про те, що гуманізм полягає не в красивих словах і деклараціях, а у відповідальності, повсякденній реальній роботі зі створення нормальних умов для здорового побуту, навчання, праці, освоєння професії, фізичного зростання і духовного росту молодої людини. Саме на справжньому піклуванні про наших дітей, їх розвиток ми повинні сьогодні перевіряти гуманізм і демократизм керівників виховних закладів, організаторів народної освіти, учених, педагогічних колективів і педагогів.

Теорія педагогічного колективу, розроблена і втілена в життя А. С. Макаренком, і сьогодні допомагає оновити виховну роботу в закладах освіти. Модель учнівського колективу, створена А. С. Макаренком, є неперевершеною. Це колектив, який виникає на

основі спільної діяльності, спільних цілей, чіткої демократії життя дітей. Високий динамізм життя колективу, тісні зв'язки між його членами, відкрите, демократичне обговорення всіх питань на загальних зборах, в інших органах учнівського самоуправління поступово стають запорукою здорової громадської думки; періодична заміна активу, рівні вимоги до кожного і обов'язковий звіт за роботу перед колективом стають пергородкою для чванства, зазнайства, бюрократизму.

Зрозуміло, що конкретні форми організації самоуправління, які існували в колоші ім. М. Горького, у комуні ім. Ф. Е. Дзержинського, не всі й не завжди можуть бути перенесені в практику сучасної школи. Але дух дискусії, колективного вироблення рішень і свідомої дисципліни, атмосфера, яка формувала почуття господаря у своєму колективі і країні, – усе це повинно ретельно вивчатися нашою школою, дитячими організаціями в нових умовах. За Макаренком, дисципліна – це перш за все не засіб виховання, а результат, і вже потім вона стає засобом. Дисципліна формується повагою до колективу, захопленістю навчанням, працею.

А. С. Макаренко, продовжуючи роботу видатних педагогів 20-30-х рр. ХХ ст., розробив методи виховання дітей, довів необхідність усіх педагогічних засобів, спрямованих на реалізацію цілей виховання. Завдяки А. С. Макаренку в теорію виховання і в практику нашої школи широко ввійшли такі методи виховання, як: організація колективу, формування громадської думки, поєднання поваги з вимогливістю, створення позитивних традицій, використання змагання, розумних і мотивованих видів заохочень. Не втратила актуальності й в сучасних умовах макаренківська ідея перспективних ліній, як методу розвитку колективу і особистості.

Внесок А. С. Макаренка в розробку методики виховання ми бачимо і в тому, що він не лише показав, що повинен робити вихователь, але й розкрив, як це слід робити. В основу виховання колективу й особистості педагог ставив колективну працю, органічно поєднану з навчанням, грою, спортом. Центральне місце в його системі відводиться поєднанню повноцінної середньої освіти з продуктивною працею на технічно обладнаній базі. Головне для А. С. Макаренка – не «гра в працю», а організація дитячого виробництва на госпрозрахунковій основі, як на справжньому підприємстві. На нашу думку, системі профтехосвіти потрібно сміливо включати учнів у систему виробничих відносин, бо лише сфера виробництва формує почуття відповідальності за якість продукції, за результат праці, за збереження обладнання, своєчасне постачання.

Життя і творчість А. С. Макаренка все більше привертає до себе увагу педагогів різних країн, викликаючи широкі та плідотворні дискусії, які сприяють діалогу й інтеграції зусиль всіх прогресивних педагогічних сил.

Внесок А. С. Макаренка в сучасну педагогічну науку неможливо переоцінити, його система пройшла через вогонь життєвого експерименту. Справи та ідеї Антона Семеновича вивчаються і розвиваються в усьому світі. Його творчість – це нова віха в розвитку світової педагогічної культури. Він знаний і високо оцінений у всьому світі.

Якою постає посеред нами сьогодні особистість А. С. Макаренка? Говорячи про внесок А. С. Макаренка у вітчизняну і світову педагогіку, можемо сказати про нього як про людину талановиту, творчу особистість. Педагогічна система А. С. Макаренка сучасна, а в його концепції розкрито й науково обґрунтовано класичні об'єктивні закономірності й принципи формування особистості як соціального феномену.

Отже, А. С. Макаренко зробив великий внесок у розвиток вітчизняної педагогіки. Розроблені та випробувані ним на практиці і багаторічній педагогічній діяльності педагогічні основи формування особистості людини нового суспільства, визначення ролі колективу та праці в цьому складному та тривалому процесі, лягли наріжними каменями до фундаменту нашої педагогіки.

Його ідеями пронизаний виховний процес. Але поза сумнівів перед українським макаренкознавством стоять досить складні завдання, пов'язані із подальшим просуванням в опануванні спадщини класика педагогіки. Вчителі і сьогодні повинні досліджувати А. С. Макаренка, систематизувати досвід великого педагога.

А. С. Макаренко створив найефективнішу педагогічну систему ХХ століття. В його творах глибоко і всебічно показана теорія і практика виховання нової людини, охарак-

теризована цілісна система науково-педагогічного знання, системотворчим елементом якої є принципи доцільності й єдності розвитку особистості та колективу.

Серед педагогічних відкриттів А. С. Макаренка є надзвичайно значущі надбання, які на сьогодні ще недостатньо оцінені. Серед них ідея виховного колективу як основи цілісної системи формування особистості. Можна стверджувати, що ним відкриті закони колективної життєдіяльності, що мають світове значення. Йому вдалося сформулювати цілісну концепцію виховного колективу, в якому встановлюється рівноправ'я вихователів та вихованців. Макаренко – це не минуле, а сьогодення українського шкільництва.

Список використаної літератури

1. А. С. Макаренко – видатний педагог ХХ століття : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 12-14 березня 1998 р., / Пед. ун-т; Ред. кол. А.М. Бойко, М.Б. Євтух та ін. , 1999, – 193 с.

2. *Бойко А. М.* Персоналії з історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагогі / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін.; Під заг. ред. А. М. Бойко – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 576 с.

Наталія Кравчук

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА Я. Ф. ЧЕПІГИ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Початок ХХІ століття характеризується активним пошуком нових витоків вітчизняної освіти, що зумовлено переглядом організаційних та ціннісних орієнтирів у навчально-виховному процесі. Формування державних освітніх стандартів, оновлення змісту навчальних програм вимагають нових підходів до визначення та організації структури освіти. Педагогічний процес у сучасному соціальному середовищі передбачає постійний перегляд змісту освітніх програм і планів, удосконалення методів і засобів освіти. Для забезпечення неперервного розвитку системи освіти необхідна інноваційна діяльність, яка не може бути ефективною без дослідження педагогічної думки передових освітніх діячів. Необхідність історичного підходу до упровадження інновацій зумовлено процесом осмислення накопиченого педагогічного досвіду, що може бути ефективно поєднаний із сучасними методами та формами навчання.

Відомо, що поняття «інновація» означає нововведення, новизну; інновація як засіб і процес передбачає введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в змісті, методах і формах навчання та виховання. Саме це зумовило поглиблений інтерес до вивчення педагогічної спадщини передових освітніх діячів у сучасному освітньому просторі.

Період початку ХХ століття є визначним в історії педагогічної думки, як доба активного педагогічного руху та розбудови національної системи освіти. Серед видатних педагогів-організаторів першої третини ХХ ст. виступає постать Якова Феофановича Чепіги (1875 – 1938 рр.) – публіциста, педагога, організатора вітчизняної системи освіти, який віддано займався справою побудови національної системи освіти і запровадженням у навчання українського компонента освіти.

Метою публікації є дослідження й узагальнення педагогічної спадщини Я.Ф. Чепіги в контексті сучасного освітнього простору.

Аналіз наукових джерел указаної теми дає підстави встановити, що особистість Я.Ф. Чепіги привертала увагу дослідників, істориків. Помітний внесок у вивчення педагогічних надбань просвітника зробили Н. Антонець, Л. Березівська, С. Болтівець, І. Зайченко, В. Зорін, Ж. Ільченко, Л. Ніколенко, Н. Побірченко, О. Щербакова, С. Яворська та інші. У своїх дослідженнях вони розглядали життєвий шлях педагога, творчі праці, журналістські публікації, аналізували його внесок у процес становлення і розвитку педагогічної думки. Дослідження виявлених матеріалів свідчить про поглиблений інтерес